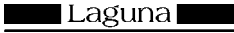

IJAN PIRS

SLUČAJ RAFAEL

Prevela
Milica Cvetković

 Laguna

Naslov originala

Iain Pears

THE RAPHAEL AFFAIR

Copyright © 1990 by Iain Pears

Posvećeno Rut

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

Neke građevine i slika iz ove knjige postoje, neke ne, a svi likovi su izmišljeni. Ne postoji Narodni muzej u Parku Borgeze, ali postoji Tim za italijansku umetnost u jednoj zgradi u centru Rima. Međutim, proizvoljno sam prebacio posao karabinjera na policiju, da bih podvukao kako moji opisi nemaju veze s originalom.

Poglavlje prvo

Kao i obično, general Tadeo Botando peo se stepeništem prekrivenim ukradenim umetničkim delima nešto pre nego što će zvona Sv. Ignacija objaviti sedam sati ujutro. Na trgu se pojavio znatno ranije ali je, po običaju, proveo deset minuta u baru preko puta kancelarije, popio dva espresa i pojeo *panino** sa šunkom. *Habitués*** ovog bara pozdravili su ga kao što priliči redovnom gostu na doručku: jedno prijateljsko *buon giorno*, klimanje glavom, ali bez upuštanja u razgovor. Početak dana u Rimu, kao i u svakom drugom gradu, predstavlja nešto lično, što se najbolje odvija u tišini i osami.

Pošto je obavio ovaj prijatan jutarnji ritual, prešao je trg popločan kaldrmom, pa se uzduvao na stepeništu, dahćući i teško dišući i pre nego što je prešao prvi niz stepenika. Nije to stoga što je debeo, uporno se tešio. Već godinama nije morao da daje uniformu na proširivanje. Može se reći da je samo krupan. „Otmenog izgleda“ bio mu je omiljen izraz. Trebalo bi da se odrekne cigareta, kafe i hrane, i da počne da vežba.

* Ital.: Sendvič od celog hlepčica sa šunkom i sirom ili nekim drugim nadevom. (Prim. prev.)

** Franc.: Stalni posetioci. (Prim. prev.)

Ali kakva će mu život onda pružati zadovoljstva? Osim toga, bližio se šezdesetoj godini života i sad je prekasno da se steše. Taj trud bi ga ionako verovatno ubio.

Zastao je na trenutak, delimično da bi pogledao novu sliku okačenu na zid, ali više stoga da bi kradomice došao do daha. Crtežić Đentileskija, rekao bi po njegovom izgledu. Vrlo lepo. Šteta što će morati da ga vrate pravim vlasnicima kad obave svu papirologiju, optuže krivca i pošalju dokumentaciju u kancelariju javnog tužioca. I pored toga, ovo mu je bila nadoknada za to što je načelnik italijanskog Nacionalnog tima za borbu protiv krađe umetničkih dela. U retkim slučajevima kada im uspe da nešto povrate, uglavnom se isplati utrošeni trud.

„Baš lepo, je l' da?“, začuo je glas iza leđa dok je razgledao rad umetnika. Okrenuo se skrivajući da je još pomalo zaduван. Flavija di Stefano bila je divna žena, od onih za koje je Botando smatrao da samo Italija može da ih iznedri. Bilo da postanu supruge i majke, bilo da se zaposle. A kad bi se zaposlile, mnogo su se trudile zbog griže savesti što nisu kod kuće, pa su bile dvaput bolje od ostalih. Iz tog razloga su od deset istraživača osam bile žene. Ovo je, znao je on, navelo ostatak službe da njegovom odeljenju nadene onaj nesrećni nadimak. Botandov burdelj, kako su očigledno ljubomorne kolege nazvale njegov biro, barem je donosio rezultate. Za razliku od nekih koje bi mogao da imenuje.

Dobrodušno se osmehnuo i poželeo devojci dobro jutro. Ili bolje reći, ženi; primetio je kako je sâm već u godinama kad svaku ženu ispod tridesete svrstava u devojke. Ona mu se veoma dopadala, iako nije bila u stanju da se prema njemu ponaša u skladu s njegovim rangom, godinama i znanjem. I dok su mu neki prijatelji diskretno ukazivali na to da je zaobljen,

Flavija ga je, sa simpatijom i bez ikakvog srama, zvala Staro bure. Ako se to izuzme, bila je gotovo savršena saradnica.

Flavija, koja je odlučno i uporno oblačila džempere i farmerke kako bi pokazala da ne spada ni među policajke ni u kategoriju zaposlenih žena, na pozdrav mu je odgovorila osmehom. Iskrenim osmehom. Poslednjih nekoliko godina general ju je naučio toliko toga, uglavnom puštajući je da pravi greške pa je kasnije pokrivajući. Nije on jedan od onih šefova što svoje zaposlene smatraju stadom ovaca koje treba žrtvovati kad god nešto pođe naopako. Radije se beskrajno ponosio time što je učio svoje podređene da sve rade pravilno i što im je dozvoljavao znatnu, ako ne uvek i zvaničnu, samostalnost. Više od svih, Flavija je reagovala s oduševljenjem i postala je kompletan istražitelj u svemu, osim po zvanju.

„Zvali su karabinjeri iz Kampa dei fiori, i hoće da nam dovedu nekoga“, kazala mu je. „Sinoć su ga uhapsili pošto je provalio u crkvu u njihovom rejonu. Kažu da im je ispričao neku čudnu priču. Misle da to pre spada u naš delokrug.“

Govorila je promuklim i nazalnim govorom severozapada. Botando ju je zaposlio direktno s fakulteta u Torinu, a ona nije diplomirala kako bi došla u Rim. Tvrdila je da će na kraju završiti, i to joj je bio izgovor da se ne zaposli u policiji za stalno. Ali na odeljenju je tako marljivo radila da je to delovalo malo verovatno. Imala je plavu kosu i svetlu put, poput mnogih Italijana sa severa. Čak i da nije bila prava lepotica, u Rimu bi je već ta kosa činila upadljivom.

„Jesu li rekli o čemu se radi?“

„Ne. Samo su pomenuli neku sliku. Misle da je malo šašav.“

„Koji jezik govori?“

„Engleski i pomalo italijanski. Ne znam koliko dobro.“

„U tom slučaju ti ćeš razgovarati s njim. Znaš kakav mi je engleski. Javi mi ako bude ispričao nešto zanimljivo.“

Flavija mu je šaljivo salutirala, na trenutak prislonivši dva prsta leve ruke uz rub šišaka koje su joj se spuštale do polovine čela i činile deo smišljeno nemarne frizure. Otišli su svako u svoju kancelariju, ona u malu natrpanu sobu koju je delila s još njih troje, a on u nešto luksuzniju, na trećem spratu, skoro svu ukrašenu ukradenim predmetima.

Botando je seo i prionuo na jutarnji obred pregledanja pošte koju mu je sekretarica, u urednoj hrpi, ostavila na pisaćem stolu. Bile su to uobičajene gluposti. Tužno je zavrteo glavom, teško uzdahnuo, pa čitavu hrpu zavitlao u kantu za otpatke.

Dva dana kasnije, na stolu ga je sačekao podebeo dokument. Bio je to plod Flavijinog ispitivanja pritvorenika koga su doveli karabinjeri, a odisao je njenom savesnošću. Na vrhu je stajala kratka poruka. „Mislim da će ti se ovo dopasti. F.“ U načelu, taj razgovor je trebalo da vodi pravi policajac, ali Flavija je umela glatko da se prebaci na engleski i da drži postupak pod kontrolom. Prelistavši stranice, Botando je stekao utisak da taj čovek sasvim dobro govori italijanski. Ali dežurni policajac je prilično tupav i verovatno bi propustio skoro sve što je vredno pažnje.

Dokument je predstavljao sažet prepis saslušanja, kakav se šalje tužiocu ukoliko policija smatra da na osnovu njega može da izgradi slučaj. Botando je iz aparata na hodniku uzeo espresso – već je dugogodišnji zavisnik, koji ne može čak ni da zaspi bez kofeinske doze u poslednji čas – digao noge i počeo da čita.

Na prvih nekoliko stranica nije bilo mnogo toga zanimljivog. Privedeni je bio dvadesetosmogodišnji Englez, postdiplomac. U Rimu je bio na odmoru, a uhapšen je zbog skitnje

kad su ga pronašli kako se očigledno sprema da prespava u Crkvi sv. Barbare blizu Kampa dei fiori. Ništa nije ukradeno i sveštenik nije mogao da prijavi nikakvu štetu.

Sve to je zauzelo pet stranica pa se Botando zapitao zbog čega su pozvali njegovo odeljenje i zašto su se karabinjeri gnjavili s ovim hapšenjem. Spavanje na neuobičajenim mestima teško da je neki veliki prestup. Tokom letnjih meseci možete da nađete na strance kako hrču skoro na svakoj klupi bilo kog otvorenog prostora u gradu. Nekad nemaju novca, nekad su previše pijani ili drogirani da bi se vratili u svoje pansione, a često nema slobodne sobe na kilometre, pa nemaju ni izbora.

Ali kad je prešao na sledeću stranicu, malo se više zainteresovao. Privedeni, izvesni Džonatan Argajl, objasnio je onima koji su ga saslušavali kako je otišao u tu crkvu ne zbog konaka, već da prouči jednog Rafaela nad oltarom. Pored toga, navaljivao je da dà punu izjavu zbog toga što je došlo do nečuvenog falsifikata.

Botando je zastao. Rafael? Taj čovek je očigledno van sebe. Nije se sasvim jasno sećao te crkve, ali je bio uveren da zna gde se nalazi svaka Rafaelova slika u čitavoj zemlji. Da u crkvi kakva je Sv. Barbara postoji njegovo delo, znao bi to. Prišao je računaru i uključio ga. Kad je mašina, posle brujanja i zvrjanja proradila, ušao je u bazu podataka u kojoj su naznačene lokacije mogućih meta lopova. Ukucao je *Rim*, pa kad su zatraženi novi detalji naveo *chiesi*.^{*} Zatim je otkucao ime crkve. Mašina mu je odmah iznela kako Sv. Barbara ima samo šest predmeta koje bi vredelo ukrasti. Bila su to tri srebrna komada, jedan primerak vulgate iz sedamnaestog veka u kožnom reljefnom povezu i dve slike. Ali nijedna od njih

^{*} Ital.: Crkve. (Prim. prev.)

nije bila Rafaelova, čak ni nalik. Obe su, zapravo, bile drugorazredni radovi na koje se nijedan lopov s trunskom mozga ne bi osvrnuo i na njih trošio vreme. Tržište krađenih raspeća, tri sa dva metra, anonimnih rimskih slikara nije baš cvetalo. Niti je na nelegalnom međunarodnom tržištu umetničkih dela bilo potražnje za oltarskim slikama – za pejzaž s temom odmora prilikom bekstvu u Egipat, rad Karla Mantinija, veličanstveno osrednjeg slikara iz osamnaestog veka.

Vrativši se za sto, iščitao je još nekoliko redova ubeđen da je Flavija pod rečju „zanimljivo“ mislila da je dokument tek još jedno svedočanstvo ljudske gluposti. Uporno je insistirala na ovakvoj predstavi ljudske prirode, naročito kad je reč o kolekcionarima umetničkih dela. Odeljenje je nekoliko puta obustavilo lov na lošije radove kad bi se otkrilo da su ih kupili – kao Mikelandela, Ticijana, Karavađa ili tako nekog – bogati strani kolekcionari s više novca nego pameti. Iz osвете bi pismeno obavestili kupca da je prevaren i prosledili obaveštenje lokalnoj policiji. Ali sve u svemu, smatrali su da je poniženje koje takav čovek doživi dovoljna kazna, a rad previše beznačajan da bi se izlagali trudu i troškovima međunarodnih poternica i naloga za deportaciju.

Tako je, možda, i ovih pedestak stranica jednostavno katalog zabluda nekog neuravnoteženog glupana ubeđenog da može na brzinu da se obogati? Nekoliko hitrih pogleda na dokument uverilo ga je kako tu ima nešto više. Posle uvodnog dela s pitanjima i odgovorima, u nastavku je dokument prerastao u monolog, podužu izjavu. Botando je nastavio da čita i da se zbunjuje:

„... spremao disertaciju o Mantiniju. Tokom istraživanja, otkrio sam niz dokumenata koji nesumnjivo dokazuju da je

Mantini zarađivao radeći za posrednike u prodaji umetničkih dela u Rimu dvadesetih godina osamnaestog veka i da je učestvovao u pozamašnoj prevari. Nemojte misliti da su italijanska ograničenja izvoza umetničkih dela novina. Većina država ih je imala još u šesnaestom veku. U osamnaestom, ona su postala mučna. Papska država je naročito osiromašila, pa su mnogi stranci dolazili ovamo u želji da nešto kupe. Tako su razrađeni brojni načini da se obidu pravila. Najubičajeniji je bio i najočigledniji: podmićivanje. Slike su još i pripisivane nekim nepoznatim slikarima da bi se dobila izvozna dozvola. Povremeno bi posrednici išli tako daleko da bi isekli sliku u deliće, otpravili je za London ili Pariz, a onda je sastavili i reparirali.

„Što je slika bila značajnija, to je bilo teže izneti je iz zemlje. Pretpostavljam da je to tako i danas. A najteže je bilo sa slikama koje je naslikao – ili za koje se smatralo da ih je naslikao – neko od velike trojice renesansnih umetnika: Rafael, Mikelandelo ili Leonardo. Ponekad bi posrednici ili kolekcionari kupili radove nekog od ovih umetnika, zatražili od Vatikana dozvolu da ih iznesu, i bili odbijeni. U većini slučajeva slike su ostale ovde. I tako, kad je porodca Di Parma htela da proda svoju najveću dragocenost, jasno da je bilo potrebno učiniti nešto nepropisno kako bi došli do novca.

„Porodica Di Parma bila je velika, jedna od najmoćnijih u srednjoj Italiji. Kao i mnogi drugi, i oni su zapali u teškoće, pa kad je grof od Klomortona ponudio da za neviđenu sumu kupi njihovog Rafaela, oni su pristali. Kako bi izneli sliku iz zemlje, zatražili su usluge od posrednika u prodaji umetničkih dela Semjuela Perisa, a on se obratio Mantiniju za dodatnu pomoć.

„Ono što su njih dvojica smislili bilo je savršeno jednostavno. Mantini će naslikati nešto preko Rafaela i slika će napustiti

zemlju kao jedno od njegovih dela. Čim stigne u Englesku, nova slika će biti obrisana, a Rafael će zauzeti mesto u grofovoj zbirci. Verovatno je Mantini naneo sloj laka da zaštiti originalnu sliku, a sam koristio boje koje se lako skidaju.

„Nije mi poznat nijedan detalj kako je to tehnički izvedeno, ali znam da je izvedeno. U pismu iz arhiva Klomortona, Peris uverava grofa da je gledao Mantinija kako nanosi boju i kako Rafaelova slika nestaje tako prerusena. Ali Klomorton nikad nije okačio tu sliku na zid.

„U nekom trenutku nešto je pošlo naopako, slučajno ili namerno. Slika je zamenjena; uplata za Rafaela je predata, a u Englesku je poslata neka druga slika. Neposredno po njenom prispeću, prevara je otkrivena a grof je umro. Njegova porodica, izgleda, taj slučaj više nije pominjala.

“Stvar je u tome što je Mantini *zaista* prekrio Rafaela – Peris je to video; što slika nikad nije stigla u Englesku; što je nestala iz zbirke porodice Di Parma. S druge strane, godine 1728, u posedu te porodice bio je jedan Mantini, koga nije bilo četiri godine ranije.

„E sad, sve ovo ukazuje da je Rafael ostao skriven u Rimu. Ako je to tačno, nije mi jasno zbog čega nikad nisu skinuli gornji sloj. Ali nisu, pa je tako Mantini ostao u njihovoj zbirci, očigledno smatran tako nevrednim delom da je šezdesetih godina devetnaestog veka poklonjen Crkvi sv. Barbare za sliku iznad oltara.

„I eto. Slika je ostala nepoznata u crkvi više od jednog veka. Prvi put sam je video pre godinu dana, kad sam radio na disertaciji. Onda sam shvatio da bi ispod nje mogao da bude Rafael, vratio sam se to da proverim, ali delo je nestalo. Neko je maznuo prokletu sliku.“

* * *

Čak i u umerenoj prozi zvaničnog dokumenta, pritvorenikov bes bio je sasvim osetan. Ne samo da je izneveren za najžešće otkriće u svetu umetnosti te decenije, već su ga, povrh svega, uhapsili zbog skitnje. Ukoliko je to *zaista* najžešće otkriće. U svakom slučaju, ako je slika nestala, treba to istražiti. Našavši razlog za šetnju, Botando je pozvao Flaviju, pa su sišli niz stepenice i uputili se ka Crkvi sv. Barbare.

Jedan od užitaka ovog posla, razmišljao je dok su hodali, bila je prilika da živi u Rimu. Iako nije tu rođen, smatrao je sebe Rimljaninom i u tom gradu je proveo najveći deo tih proteklih trideset godina. Njegovo negodovanje zbog kratkog nameštenja u Milanu nije izazivao sam posao, već činjenica da je morao da živi u gradu koji je smatrao jednoličnim i bez duše.

Uto mu se ukazala velika prilika. Ponovo je pozvan u Rim da se bori sa sve većim brojem krađa umetničkih dela u čitavoj Italiji. Odeljenje mu je i oformljeno zbog krađe dvanaest čuvenih delā iz najboljeg – i teorijski najbolje čuvanog – muzeja u zemlji. U policiji, po običaju, nisu znali odakle da krenu. Nisu imali veze u svetu umetnosti, nisu znali moguće naručioce, nikakve predstave nisu imali o tome šta je uopšte moglo da se desi sa slikama.

U zemlji u kojoj je ljubav prema umetnosti deo nacionalnog identiteta, ovo je uskoro poprimilo razmere skandala. Manje političke partije u vladajućoj koaliciji počele su da drže govorancije o odbrani nacionalnog nasleđa od grabljivih stranaca, ne bi li nervirali većinsku grupu demohrišana. U jednom trenutku izgledalo je čak da će se socijalisti povući iz koalicije, i da će ljubav prema umetnosti oboriti vladu – i time zemlji doneti još jedan neobičan politički presedan.

Ali to se nije desilo. Uočivši mogućnost da se istakne na račun konkurentnih karabinjera, *polizia* je predložila formiranje nacionalne snage za borbu s tim problemom, a nadležni ministar ih je konačno podržao. U dogledno vreme izabrali su Botanda da predvodi ove snage, a taj poziv na dužnost njega je spasao gnjavaže vođenja neravnopravne i unapred izgubljene bitke s kancelarijskim kriminalcima i drugim polulegalnim gangsterima finansijskih voda centralnog Milana.

Povratak u Rim bio mu je jedna od najvećih radosti u karijeri. Proveo je nebrojene večeri šetajući ulicama, ponovo obilazeći stare i omiljene lokalitete, kakvi su ostaci carskog foruma, tihe, prisne srednjovekovne crkve i bogati barokni spomenici. Mogao je slobodno da lunja kako mu se prohte, i blagosiljao je svoj status neženje koji mu je to omogućavao.

Dok su sad on i Flavija išli, sve vreme je razgledao okolinu, a poveo je svoju asistentkinju nešto zametnijim putem do odredišta. Slučaj koji su preuzeli nije bio toliko hitan da bi pet minuta išta izmenilo. Bilo je jedno od onih rimskih proletnjih jutara kad se ovaj grad, sa svojom saobraćajnom gužvom, bukom i neurednošću, pretvara u čarobno mesto. Zgrade oker boje isticale su se naspram jasnog, plavog neba, miris kafe i hrane dopirao je iz barova i restorana, uz žamor priprema dok su okretni i besprekorni kelneri, neprestano brbljajući, iznosili stolove i stolice po trgićima, protresali sveže bele stolnjake i razmeštali cveće po majušnim vazama. Primitili su nekolicinu turista, uobičajeno umornog izgleda, izgužvane odeće i s rancima kao neizbežnim delom opreme. Ali njih nije bilo mnogo; još je bilo rano i do godišnje najezde preostalo je još nekoliko nedelja. Trenutno je Rim pripadao Rimljanima, a to je delovalo kao da su u samom raju.

Put ka odredištu vodio ih je kroz srce pijace na Kampo dei fori. Istočno odatle protezala se Via Đubonari, uska, prava uli-

čica u zaleđu Pompejevog pozorišta, oivičena prodavnicama odeće i obuće s obe strane. Bila je preuska za bilo kakva vozila, ali se ipak nekoliko fijata uguralo sve negde do njene polovine, i trubilo dok su pešaci pokušavali da se provuku pored njih. Upravo iza njih, u malom prolazu s leve strane u kome su bile prodavnice polovnih knjiga, nalazila se Sveta Barbara.

Bila je to malena crkva koju čak ni Botando dotad nije posetio. Delovala je praktično napušteno i toliko sitno da je izgledala kao maketa. Za razliku od velikih bazilika po gradu, ova je ličila na parohijsku crkvicu. Sagrađena verovatno u sedamnaestom veku, bila je vrlo neupadljiva, tako da bi je i najpažljiviji turista prenebregnuo ne trudeći se da je poseti.

Već prvi pogled na njenu unutrašnjost potvrdio bi ispravnost odluke tog turista. Tavanica joj je izrađena od prostog sivkastog gipsa, po dužini nema kapelice, a ukrasi su joj krajnje uobičajeni. Ipak, Botando je, osetivši svežinu njene unutrašnjosti i uhvativši slab miris tamjana, a čekajući da mu se vid polako privikne na polumrak, osetio ono što ga je uvek oduševljavalo čak i u najskromnijim rimskim crkvama. Kao i u gotovo svim ostalim crkvicama, i u Svetoj Barbari bilo je nečeg tužnog i zapuštenog, ali prijatnog. Jedino je odudaralo to što je neko, verovatno sveštenik, rešio da podigne savremen oltar, koji se sad kočoperio u staroj trošnoj zgradi. Botando je čuo Flaviju kako negodujućim frkće.

„Današnji sveštenici koji se upinju da privuku novu pastvu“, prokomentarisala je.

„Moguće“, odvratio je Botando. „Pretpostavljam da moraju nešto da učine u ovoj oblasti. Šteta bi bilo kad bi samo jednog jutra shvatili da su im vernici pomrli od starosti.“

„Valjda je tako. Ali ne slažem se sa svešteničkim oduševljenjem isposništvom. One uvek ucakljene oči čine da se osećam nelagodno. Više mi prija solidna iskvarenost.“

Botando je primetio kako nikad ne bi pomislio da se ona zanima za sveštenike. Pokušao je i da odvрати misli od svog stomačića i brige da on u svesti njegove asistentkinje predstavlja dekadenciju, kad se predmet njihovog razgovora pojavio na vratancima iza starog oltara.

Već se na prvi pogled nije uklapao u karikaturalnu sliku visokog spečenog jezuite, kakvog je Flavija očigledno imala u vidu. Uopšte nije delovao poput nekog ko je proveo izvestan broj godina čineći dobra dela po predgrađima da bi se požurio da uznemiri papu švercujući oružje po Južnoj Americi. Onizak, ružičastog i mesnatog lica, više je delovao kao neko ko će ostati u Rimu u udobnosti vaticanske sinekure. Ali, pomislio je Botando, sa sveštenicima nikad nisi načisto. U svakom slučaju, ljubazno ih je dočekaao kad mu se Botando predstavio.

„Koliko sam razumeo, nestala vam je slika“, počeo je policajac kad se stišao žamor preliminaranih ljubaznosti. „Kad mi je rečeno kako je možda ukradena, rešio sam da se malo raspitam.“

Sveštenik se namrštio i spojio šake na stomaku, kako čine sveštenici kad su zamišljeni. „Ne shvatam ko vam je to kazao. Istina, nekad smo imali sliku nad oltarom. Ali prodali smo je pre mesec dana ili nešto više.“

„Prodali? Kome? Zar to nije crkveno vlasništvo? Mislio sam da te prodaje normalno idu preko Vatikana. A oni nam obično jave za tako nešto.“

Svešteniku je bilo nelagodno. „Pa, ovako je to bilo.“ Zastao je. „Hoćete li morati da napišete prijavu ili tako nešto? Zaista ne bih želeo da se zapetljam u birokratsku gužvu s formulama i svim tim.“

„Sve zavisi. Nama je rečeno da je slika ukradena. Finese vaticanske prakse nas ne zanimaju ukoliko nije ukradena.“

„Nije ukradena.“ Zamislio se na trenutak, a onda se dao na objašnjavanje. „Vodim jedan mali program za zavisnike iz

oblasti Kampo – hrana, sklonište, pokušavam da ih odvojim od droge i da ih držim budnim.“ Botando je klimnuo glavom i učtivo ga podstakao da nastavi. U Milanu je naišao na desetine ovakvih samostalnih programa koje su obično vodili dobrodušni sveštenici. Po pravilu nisu uspevali ni da zagrebu po površini problema, ali država nije pružala nikakvu bolju varijantu.

„Potrebno nam je mnogo toga a, kao što vidite, ovo je siromašna parohija. Ne dobijamo priloge od posetilaca, ni pare od dijeceze, ništa od grada. Otprilike pre mesec dana, pojavio se čovek koji je poželeo da otkupi sliku iznad oltara. Ponudio je dovoljno novca za godinu dana programa, i ja sam prihvatio. Prodaja nije zabeležena u Vatikanu jer bi tako otišao veći deo novca. Smatrao sam da je mojim zavisnicima on potrebniji.“

Botando je ponovo klimnuo glavom. Ovo se stalno dešavalo i imao je razumevanja, čak i ako je to značilo da će mu posao biti otežan. „Koliko vam je platio?“, upita.

„Deset miliona lira“, odgovori sveštenik. „Znao sam sve o slici. Praktično je bezvredna. To sam mu i rekao, ali je on odvratio da je slika za kolekcionara koji želi Mantinija i spreman je da plati i više nego što treba.“

„Da li vam je dao priznanicu ili tako nešto?“

„O, da, sve je urađeno po propisu. Ugovor o kupoprodaji je čak i propisno overen. Ako ćete sačekati, doneću vam ga.“ Žurno je otišao ponovo u sakristiju odakle se posle nekoliko trenutaka vratio s velikim belim papirom s izvučenim linijama i pečatom u gornjem desnom uglu. „Evo ga“, reče. „Prodat *Odmor*, rad Mantinija iz Crkve sv. Barbare u Rimu, za deset miliona lira. Datirano 15. februara, s mojim potpisom i potpisom Edvarda Bernsa, posrednika. Vidim da nema njegove adrese. Na to ranije nisam obratio pažnju. Budući da mi je platio u gotovom i dao prilog za program, pretpostavljam da nije ni bilo važno.“

Poglavlje drugo

Oko osam sati iste večeri, Flavija di Stefano uzdahnu, i dokumenta na kojima je radila, kako dovršena tako i nedovršena, odbaci u korpu s natpisom „obrađeno“ i žurno izade iz kancelarije. Ceo dan je bila zauzeta, ali bez posebnih rezultata.

Pošto su obišli Svetu Barbaru, ostatak dana provela je u uobičajenom raspitivanju o Mantiniju, a to je bilo obeshrabrujuće za nekog ko uživa u otkrivanju korupcije na višim instancama. Sve što je vezano za ovu transakciju bilo je potpuno legalno. Vlasnik je želeo da proda sliku, kupac ju je odneo u Englesku a potrudio se da o svojim namerama obavesti sve redom. Ispravno je popunio svaki obrazac, a svaku pravnu prepreku s ministarstvom za kulturu, državnom blagajnom i carinom prevazišao je po propisu.

Pravi uzor uglednog posrednika u prodaji umetnina na delu. Samo što je ser Edvard Berns, princ londonskih posrednika, možda izneo Rafaela umesto neku bezvrednu sliku. Ali pročešljavanja krivičnog zakona čitavo popodne nije joj donelo ništa na čemu bi izgradili slučaj. Da je Berns slikao preko Rafaela i tu činjenicu prikrio, posredi bi bio čist kriminal. Ako ga je prošvercovao, takođe. Ako ga je ukrao, nema problema. U takvim slučajevima verovatno bi mogli da povrate

sliku. Međutim, po svemu sudeći, nemaju ništa protiv nekoga ko iznese Rafaela prekrivenog Mantinijem, ukoliko sâm nije naneo tog Mantinija. A Berns bi rekao da nije znao kako je ta slika po bilo čemu posebna. Naravno, bila bi to laž, ali s tim u vezi ništa ne bi moglo da se uradi.

Iznervirala se. Zapravo, dvostruko se iznervirala. Uzimala je zdravo za gotovo da su svi posrednici u prodaji umetničkih dela pokvareni, na ovaj ili onaj način. Na kraju, posao im je da kupuju predmete za koje znaju da prodavac može da dobije više na drugom mestu. Berns je, međutim, oličnije ispravnosti. Tečno govori italijanski, često je poklanjao umetnička dela italijanskim muzejima a neka pozajmljivao za izložbe. Ostale njegove usluge donele su mu počasne nagrade u Italiji i Francuskoj, kao i titulu viteza. Prati ga reputacija izuzetnog i učenog čoveka, bez ijednog tračka sumnje da je pokušao da izvrdi pravila, a kamoli da ih prekrši. Flaviju je to razbesnelo, a i govorilo joj da je on suviše prepreden da bi dozvolio da ga uhvate.

Nervirala se i stoga što je svaka Italijanka, bar u ovome ako ni u čemu drugom, patriota. Stotinama godina čitav svet je čeprkao po Italiji i raznosio njena najveća umetnička blaga. Trenutno u Italiji nema muzeja koji može da se poredi s Nacionalnim galerijama u Londonu i Vašingtonu, ili s pariskim Luvrom. Mnoge slike su ostale u Italiji samo zato što su bile nanete na zidove, mada je čula za nekog Amerikanca, milionera, koji je dvadesetih godina dao ponudu za crkvu u Asizu, ne bi li Đotove freske kojima je ona ukrašena preneo u Arizonu. Gubitak neke Rafaelove slike za Italijane je užasan, čak i ako nisu znali za njeno postojanje.

Gundajući tako za sebe, Flavija je žustro hodala ulicama prema Pjaci Navona. Pristala je da se tamo nađe s bivšim pritvorenikom i ode na večeru, kako bi proradila još neke